

Гордана Ђоковић

<https://doi.org/10.18485/melissa.2019.18.1.ch5>

Универзитет у Београду

025.3:929 Верона Е.

Филолошки факултет

gordana.djokovic@fil.bg.ac.rs

ДОПРИНОС ЕВЕ ВЕРОНЕ ЈУГОСЛОВЕНСКОМ БИБЛИОТЕКАРСТВУ И БИБЛИОГРАФИЈИ

Сажетак: У раду ће бити представљен историјски развој и улога библиотечких каталога, настанак националних каталошких правила, као и доношење међународних каталошких правилника. Изузетан допринос развоју каталогизације и настајању националних каталошких правилника у Југославији дала је Ева Верона. У библиотечким круговима, широм бивше Југославије, најпознатија је као ауторка првог националног каталошког правилника (*Pravilnik i priručnik za izradbu abecednih kataloga*, I, 1970, 1986; II, 1986). Као представник Југославије, учествовала је на Међународној конференцији о каталошким начелима, одржаној 1961. године у Паризу и дала значајан допринос нацртима начела на којима треба да се заснива библиотечки каталог. Значајну улогу имала је и у изради међународних библиографских стандарда ISBD за опис књижне грађе, чији су оквири настајали крајем шездесетих и почетком седамдесетих година двадесетог века. Била је редовни професор на Катедри за библиотекарство Филозофског факултета Свеучилишта у Загребу. Прва је Европљанка која је добила награду *Margaret Mann Citation* (1976), коју додељује Америчко удружење библиотекара (ALA). Добитница је награде *Tabula gratulatoria* (1977), коју ИФЛА додељује за укупан допринос у библиотекарству. Аутор је бројних научних радова из библиотекарства и библиографије.

Кључне речи: Ева Верона, каталог, каталогизација, међународна каталожка правила, међународни библиографски стандарди.

Савремено библиотекарство је уређена област, потпуно покривена одређеним препорукама и стандардима који се одnose на све врсте послова у библиотеци. Најподложнији уједначавању и нормирању су подручја каталогизације и библиографског описивања. Потреба за разменом информација на међународном нивоу, довела је до стварања међународних каталожких правилника, који су и поред свих настојања и стандардизација на нивоу каталожко библиографске праксе у међународним оквирима постигнута тек 70-их и 80-их година 20. века.

Каталог, као основни информациони инструмент сваке библиотеке, развијао се упоредо са развојем и растом библиотека и библиотечких фондова. Како су фондови расли, тако је расла и потреба организованог каталога и уједначеног представљања фондова библиотека. Библиотеке су прошле дуг пут од првих пописа дела на глиненим плочицама, преко израђивања појединачних правилника, до доношења међународног каталожког правилника. Намера је била да се уједначавањем и доношењем јединственог међународног каталожког правилника омогући размена информација на међународном нивоу. Зато су тежње библиотечких стручњака из целог света биле усмерене ка уједначавању каталожког описа на међународном нивоу у циљу лакше размене информација. Први кораци направљени су на Међународној конференцији о каталожким начелима у Паризу 1961. године¹ и осам година касније на

1 Eva Verona, "Univerzalna bibliografska kontrola i međunarodno ujednačavanje kataložnih postupaka", *Informatologia jugoslavica*, Br. 8 (1976): 1.

Међународном састанку каталогизатора у Копенхагену, 1969. године. Југословенску делегацију предводила је Ева Верона, библиотекар и каталогизатор у Националној и свеучилишној књижници у Загребу. Ева Верона рођена је у Трсту 1905. године. Школовала се у Загребу, где је на Филозофском факултету дипломирала математику и физику. Стицајем околности, запослила се у Националној и свеучилишној књижници и од тада па до краја живота била је везана за библиотекарство. Била је редовни професор на Катедри за библиотекарство Филозофског факултета Свеучилишта у Загребу. Прва је Европљанка која је добила награду *Margaret Mann Citation* (1976), коју додељује Америчко удружење библиотекара (ALA). Добитница је награде *Tabula gratulatoria* (1977), коју ИФЛА додељује за укупан допринос у библиотекарству. Аутор је бројних научних радова из библиотекарства и библиографије.

Након Међународне конференције о каталожким начелима у Паризу 1961. године, у Југославији се приступило изради јединственог националног каталожког правилника. Пре тога, једино су Словенија, Србија и Хрватска имале каталожке правилнике који су се употребљавали у библиотекама ових република. У Словенији су важила „Pravila za katalogizaciju v znanstvenih knjižnicah. 1, „Abecedni imenski katalog” (Ljubljana, 1947). У Србији „Правила за каталогизацију” издата у рукопису 1957. године од стране Друштва библиотекара Србије, док су у Хрватској важиле „Упуте за popis primova” израђене од стране Националне и свеучилишне библиотеке у Загребу.²

У Југославији се 1961. године, према препорукама Комисије за каталогизацију Савеза друштава библиотечких

---

2 Светлана Јанчић, „Национална каталожка правила”, *Гласник Народне библиотеке Србије* год. 5, бр. 1 (2003): 9.

радника Југославије, приступило изради националног каталошког правилника. Тај посао био је поверен Еви Верони која је, у сарадњи са осталим члановима Комисије, израдила јединствена правила за каталогизацију. Правила Еве Верне, постала су у тадашњој Југославији, први национални каталошки правилник објављен у два дела (1970. 1986. године), под називом *Pravilnik i priručnik za izradbu abecednih kataloga*, I, 1970, 1986; II, 1986.

Pravilnik i priručnik za izradbu abecednih kataloga Еве Вероне „заснива се на принципима Париских начела али и прилагођен југословенској каталошкој пракси.”³

Рад на изради нацрта правилника, Ева Верона је започела 1962. године. План је био да их према утврђеном редоследу доставља библиотекама и библиотечким удружењима широм земље на расправу и усвајање што је изискивало доста времена које је потрошено у путовању поште и чекању на одговоре. Комисија за каталогизацију Савеза друштава библиотекара Југославије, именовала је представнике из свих бивших југословенских република који су са посебном пажњом читали, анализирали и коментарисали текст. Нарочито је било значајно то што су текст допуњавали примерима из властитих средина, на свом језику и писму. Ово је било неопходно јер Верона није познавала све језике и писма која су се користила у таквој вишенационалној држави каква је била Југославија а *Правилник* је имао за циљ да задовољи потребе свих библио-

3 Ана Савић, „Значај стандардизације процеса узајамне каталогизације у формирању узајамних каталога у националним и међународним оквирима”, у Стандардизација и квалитет библиотечких услуга : зборник радова са међународне научне конференције одржане у Новом Саду, 4-5. новембра 2010., уредници Весна Ињац и Весна Црногорац (Београд : Библиотекарско друштво Србије, 2011), 238.

тека на територији бивше Југославије. У изради *Правилника* учествовали су бројни југословенски стручњаци, како из области библиотекарства, тако и из области језика, књижевности, историје... Ни мало није било једноставно уврстити све могуће примере из каталожке праксе свих југословенских република, нарочито када се узме у обзир различитост језика и писма. Верона је, у томе, велику помоћ имала од тадашњих значајних институција и појединаца, неке од њих је посебно поменула у предговору првог издања *Правилника*. Из Београда је велику помоћ имала од Олге Поповић, библиотекарке Универзитетске библиотеке „Светозар Марковић”, која јој је слала примере који су се односили на Србију и помагала око одредница за политичко-територијалне јединице на територији Републике Србије. Љиљана Гузелова Хаџи-Бошкова и Зорица Перовска, библиотекарке Народне и универзитетске библиотеке у Скопљу помагале су у вези примера из македонског језика, око имена македонских аутора, корпоративним телима на македонском језику, као и са одредницама за политичко-територијалне јединице на подручју Републике Македоније. Мајда Армени и Макс Веселко из Народне и универзитетске књижнице у Љубљани, помагали су око описа словеначких публикација и проверавали њихову тачност. И сама Верона у предговору другог издања *Правилника* истиче да је готово било немогуће навести сва имена која су била укључена у његову израду, будући да се током дугог временског периода израде Комисија често мењала.

Веронин *Правилник* је по речима њене блиске сараднице из Македоније Љиљане Гјузелеве Хаџи-Бошкове „имао улогу националног стандарда за све врсте библиотека у бившој Југославији, с циљем да одговори потребама свих средина, не-

зависно од језичког подручја. Био је замишљен као стандард за израду ауторских каталога и поставио основе за израду националних библиографија”.⁴ *Pravilnik i priručnik za izradbu abecednih kataloga*, Еве Вероне састоје се из два дела: *Odrednice i redalice* као *Dio 1* и *Kataložni opis* као *Dio 2*.

У првом делу *Pravilnika* „изложена су начела која представљају теоријску подлогу за дефинисање основних задатака алфabetског каталога, разраду принципа јединствене одреднице и редалнице, утврђивање елемената за формулисање индивидуалних, колективних, стварних и формалних одредница и утемељење теорије ауторства“.⁵ Сви теоријски проблеми, детаљно су разрађени и илустративно представљени бројним примерима из праксе. Треба нагласити да су сви примери дати сажето и прегледно на различитим језицима и писмима и да су могли да одговоре на бројна питања и проблеме приликом израде алфabetских каталога у свим типовима библиотека у свакој од југословенских република.

Првобитна тежња библиотечких стручњака из целог света да се каталошки опис уједначи на међународном нивоу у циљу лакше размене информација, довела је до покретања пројекта *Универзалне библиографске контроле*⁶ који би омогућио да се једна публикација библиографски обради само једном у земљи у којој је објављена и да се такав библиографски опис размењује и користи у свим земљама света. У овом

4 Ljiljana Gjuzelova Hadži Boškova, „Nastanak pravilnika i priručnika za izradu abecednih kataloga”, u Zbornik radova Međunarodni skup u čast 100-te godišnjice rođenja Eve Verona, Zagreb, 17– 18. studenoga 2005; uredile Mirna Willer ... [et al.] (Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2007), 18.

5 Јанчић, „Национална каталошка ...”, 15.

6 Universal bibliographical control (UBC)

процесу, Ева Верона је поставила питања о уједначавању, како одредница, тако и библиографског описа на међународном нивоу. Након студије о прописима за библиографски опис публикација у националним библиографијама Мајкла Гормана, 1971. године је објављено коначно издање стандарда ISBD(M). Испуњавањем основних циљева овог стандарда остварене су идеје Универзалне библиографске контроле.

Други део *Pravilnika* посвећен је библиографском опису. Од почетка рада на изради *Pravilnika* до објављивања његовог другог дела, одржан је 1969. године и Међународни састанак каталогизатора у Копенхагену. Након овог састанка уследило је објављивање Међународног стандардног библиографског описа (ISBD), најпре за монографске публикације 1971. године. У другом делу *Pravilnika* Еве Вероне, библиографски опис монографских публикација усклађен је са одредбама ISBD стандарда. Тако је „каталошки опис дефинисан као скуп елемената који идентификују одређену јединицу библиотечке грађе и дела садржаног у њој и омогућавају разликовање појединих издања истог дела, информишући корисника о садржини описиване публикације.“⁷ Стандардом се сви библиографски елементи представљају у осам подручја библиографског описа, при чему систем симбола који претходе библиографским подацима има велики значај у разумевању каталошког описа и његове садржине. „Каталошки опис израђен на основу ових принципа, омогућио је несметану размену информација на националном и међународном плану.“⁸

Највећи део свог радног века, Верона је посветила проучавању теорије ауторског (абecedног) каталога, и из ове об-

7 Јанчић, „Национална каталошка ...”, 20.

8 Јанчић, „Национална каталошка ...”, 21.

ласти за собом је оставила велики број стручних и научних радова. У својим радовима бавила се упоређивањем различитих решења која се у страним каталошким правилницима примењују у поступцима анонимног ауторства, као и у дефинисању корпоративне одговорности у каталошком смислу.

Верона се проблемима и решењима анонимног ауторства у каталошком смислу бавила у раду *Anonimna djela u abecednim katalozima*⁹, објављеном у *Vjesniku bibliotekara Hrvatske*, 1950. године. Она дефинише појам анонимног дела у правом смислу речи, као дела у којима аутор није познат и која се у каталогу не воде под индивидуалном одредницом. Поред анонимних дела у правом смислу речи, овде се могу сврстати и дела са више писаца, дела чији се поменути сарадници не могу сматрати ауторима (преводиоци, уредници). На тај начин се решава питање одреднице за публикације попут алманаха, часописа, календара које се никако не сматрају делом једне особе већ заслуга за њихов настанак припада једној групи сарадника на челу са одговорним уредником. Верона, такође, скреће пажњу на постојање различитог тумачења појма анонимног ауторства у европским, англоамеричким или совјетским библиотекама, као и на чињеницу да се ово тумачење разликује чак и у библиотекама једне земље. Проблеми решавања анонимног дела налазе се још у библиотечким каталозима у 17, 18 и 19. веку, када је овај проблем решаван на различите начине. Најчешће је за реданицу коришћен део наслова или најбитнија реч у наслову, а неретко и предметна одредница која идентификује садржај а не појављује се у самом наслову. Тек ће увођење одређених формалних принципа унети новине на

9 Eva Verona, „Anonimna djela u abecednim katalozima”, *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* br. 1 (1950): 77-108.

пољу анонимног дела. Значајни помаци у разрешавању овог проблема догодили су се у 18. веку, када се у каталозима лајпцишких и фарнкфуртских сајмова може приметити употреба прве именице. Крајем 18. века, употреба прве именице у редалици постаје пракса и у библиотекарству. Прва реч стварног наслова користила се и раније као редалица али у библиотекама романских земаља. Зачетник ове методе био је француски библиотекар Барбиер (Antoine Alexandre Barbier). Ову методу употребе прве именице у редалици за анонимна дела користи и чувени Антонио Паници (Antonio Panizzi) у чувеном каталогу Британског музеја, објављеном 1841. године. Паницијева решења проблема анонимног ауторства, шире се и на Амерички континент где су као таква прихваћена у оквиру првих америчких каталожких правила, објављених 1851. године, за чије је доношење у највећој мери заслужан библиотекар Чарлс Јуит (Charles Jewett). Слична решења могу се наћи и у правилницима Чарлса Катера (Charles Cutter) донетим 1876. године. Према Катеровим правилима, анонимна дела се пописују према првој речи стварног наслова, изузимајући члан. За разлику од енглеског и романског говорног подручја, у библиотечким каталозима немачког говорног подручја (Немачка, Аустрија, Швајцарска), Паницијев принцип није у потпуности заживео. Према баварском библиотекару Мартину Шретингеру (Martin Schrettinger) и касније најпознатијем немачком правилнику – Пруским инструкцијама, редалицу не чини било која именица, нити прва по реду него она од које остали део стварног наслова граматички зависи. Совјетске библиотеке се, до Октобарске револуције, ослањају на каталожку праксу немачких библиотека. Након Револуције, у СССР-у примат преузимају англо-америчка каталожка правила. Где редалицу

чини прва реч стварног наслова, изузев члана. Скандинавске земље (Шведска, Норвешка и Данска), за реданицу узимају прву именицу у номинативу или прву реч која није члан. Слична пракса, била је и у осталим европским библиотекама, Шпанији, Грчкој, Чешкој, Пољској, Бугарској. Верона истиче да је у Југословенским републикама било разлика у приступима анонимном ауторству. Хрватске библиотеке као реданицу за анонимна дела узимају прву именицу. Сличан принцип се може видети и у библиотекама у Македонији, док се у библиотекама у Србији налазе различити приступи. Тако, Народна библиотека Србију користи најважнију реч, Библиотека Матице српске, прву именицу, док Универзитетска библиотека користи прву реч која није члан. Библиотеке у Словенији и Босни и Херцеговини користе прву реч стварног наслова, изузимајући члан.

Решавањем проблема корпоративне одговорности, Верона се бави у највећем делу другог дела *Pravilnika*. Њен најзначајнији рад на ову тему IFLA¹⁰ је објавила 1975. године под насловом *Corporate Headings: Their Use in Library Catalogues and National Bibliographies: A Comparative and Critical Study*. У раду, Верона истражује и упоређује употребу корпоративних одредница у светским каталозима и националним библиографијама.

Правилници Еве Вероне (*Pravilnik i priručnik za izradbu abecednih kataloga Dio 1,2*), у бившој Југославији постају југословенски национални правилници и примењују се подједнако у свим типовима библиотека, у свим бившим југословенским републикама. Генерације каталогизатора из Хрватске, Србије, Македоније, Босне и Херцеговине, Црне Горе и

10 International Federation of Library Associations and Institutions

Словеније, своје каталожке недоумице решавало је уз помоћ „плавог“ и „црвеног“ приручника, како се у уским библиотечким круговима називају *Правилници* Еве Вероне.

Иако се о принципима каталогизације у Србији може говорити од првог штампаног *Каталога Народне библиотеке Србије* Стојана Новаковића, преко *Правила за каталогизацију* из 1957. године, ипак они престају да важе доношењем Правилника Еве Вероне. Од тада па све до данас *Pravilnik i priručnik za izradbu abecednih kataloga Dio 1,2* Еве Вероне, „у Србији остаје да важи као национални каталожки правилник уз праћење свих ревизија ISBD-а.“¹¹

Литература:

1. Јанчић, Светлана. „Национална каталожка правила“, *Гласник Народне библиотеке Србије*, Год. 5, бр. 1 (2003): 9-24.
2. Савић, Ана. „Значај стандардизације процеса узајамне каталогизације у формирању узајамних каталога у националним и међународним оквирима“. У *Стандардизација и квалитет библиотечких услуга : зборник радова са међународне научне конференције одржане у Новом Саду, 4-5. новембра 2010*, уредници Весна Ињац и Весна Црногорац, 231-247. Београд: Библиотекарско друштво Србије, 2011.
3. Gjuzelova Hadži Boškova Ljiljana. „Nastanak pravilnika i priručnika za izradu abecednih kataloga“. У *Zbornik radova Međunarodni skup u čast 100-te godišnjice rođenja Eve Verona, Zagreb, 17. - 18. studenoga 2005*, uredile Mirna Willer ... , 531. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2007.

---

11 Савић, „Значај стандардизације процеса узајамне каталогизације ...“, 239.

4. IFLA Professional Statement on Universal Bibliographic Control
5. <https://www.ifla.org/files/assets/bibliography/Documents/ifla-professional-statement-on-ubc-en.pdf> (приступљено 8. 9. 2019)
6. Verona, Eva. „Univerzalna bibliografska kontrola i međunarodno ujednačavanje katalognih postupaka”. *Informatologia jugoslavica* br. 8 (1976): 1–22.
7. Verona, Eva. „Anonimna djela u abecednim katalogima”. *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* br. 1 (1950): 77-108.
8. Verona, Eva. *Pravilnik i priručnik za izradbu abecednih kataloga Dio 1. Odrednice i redalice*. Zagreb: Hrvatsko bibliotekarsko društvo, 1986.
9. Verona, Eva. *Pravilnik i priručnik za izradbu abecednih kataloga Dio 2. Katalogni opis*. Zagreb: Hrvatsko bibliotekarsko društvo, 1983.
10. Universal bibliographical control (UBC)
11. <http://www.ffzg.unizg.hr/infoz/dzs/text/UBC.pdf> (приступљено 15. 9. 2019)

Gordana Đoković

University of Belgrade

Faculty of Philology

gordana.djokovic@fil.bg.ac.rs

CONTRIBUTION BY EVE VERONA TO YUGOSLAV LIBRARY AND BIBLIOGRAPHY

Summary: The paper will present the historical development and role of library catalogs, the emergence of national cataloging rules, as well as the adoption of international cataloging regulations. Eva Verona has made an outstanding contribution to the development of cataloging and the emergence of national catalog codes in Yugoslavia. In library circles, throughout the former Yugoslavia, she is best known as the author of the first national catalog rulebook (*Pravilnik i priručnik za izradbu abecednih kataloga*, I, 1970, 1986; II, 1986). As a representative of Yugoslavia, she participated in the International Conference on Catalog Principles, held in Paris in 1961, and made a significant contribution to the draft principles on which the library catalog should be based. She also played a significant role in the development of ISBD international bibliographic standards for the description of book materials, the framework of which originated in the late 1960s and early 1970s. She was a full professor at the Department of Librarianship at the Faculty of Humanities and Social Sciences in Zagreb. She is the first European to receive the *Margaret Mann Citation Award* (1976), awarded by the American Library Association (ALA). She is the recipient of the *Tabula gratulatoria Award* (1977), awarded by IFLA for her total contribution to librarianship. She is the author of numerous scientific papers in librarianship and bibliography.

Keywords: Eva Verona, cataloging, international cataloging rules, international bibliographic standards, Universal bibliographic control.